

Řízení finančních a bankovních rizik

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**

OBCHODNĚ PODNIKATELSKÁ
FAKULTA V KARVINĚ

FIU/BPFPM

Ing. Roman Hlawiczka, Ph.D.

Katedra financí a účetnictví

Kontakt

- Ing. Roman Hlawiczka, Ph.D.
 - tel: 606 630 236
 - e-mail: roman.hlawiczka@opf.slu.cz,
- Konzultační hodiny
 - Vždy předem dohodnout a potvrdil si telefonicky

tvoří základ ekonomiky každého státu.

Umožňuje přesun finančních prostředků mezi subjekty, které mají přebytek (věřitelé), a těmi, kteří je potřebují (dlužníci).

Jeho efektivní fungování ovlivňuje stabilitu celé ekonomiky.

Pro studenty financí je klíčové porozumět nejen tomu, jak systém funguje, ale i kdo ho reguluje, jaká rizika obsahuje a jak reaguje na změny hospodářského cyklu.

Hlavní funkce finančního systému

Finanční systém plní několik zásadních funkcí:

1. Alokační – zprostředkovává přesun úspor k investicím.
 2. Platební – umožňuje plynulý oběh peněz a realizaci transakcí.
 3. Selektivní – rozděluje kapitál podle míry rizika a výnosu.
 4. Informační – poskytuje signály o hodnotě aktiv a úrokových sazbách.
 5. Stabilizační – napomáhá udržovat důvěru v ekonomiku a finanční trhy.
-

Finanční systém se skládá ze tří klíčových prvků:

1. Finanční instituce – banky, pojišťovny, investiční společnosti, penzijní fondy.
2. Finanční trhy – místa, kde se obchoduje s finančními instrumenty.
3. Finanční nástroje – produkty, které umožňují převod kapitálu (úvěry, dluhopisy, akcie).

Tyto složky se vzájemně doplňují – instituce zprostředkovávají obchod na trzích a nástroje přenášejí riziko i výnos.

Přímé a nepřímé financování

Existují dva základní způsoby, jak se kapitál přesouvá:

- Přímé financování: dlužník si půjčuje přímo od investora (např. emise dluhopisů).
- Nepřímé financování: probíhá prostřednictvím finančního zprostředkovatele, nejčastěji banky.

V České republice převažuje nepřímé financování – bankovní sektor je klíčovým kanálem přenosu kapitálu i rizik.

Finanční instituce zajišťují propojení mezi investory a dlužníky.

Plní několik funkcí:

- transformují splatnost (přetvářejí krátkodobé vklady na dlouhodobé úvěry),
- transformují riziko (sdílení a diverzifikace rizik mezi více subjektů),
- zvyšují efektivitu alokace kapitálu,
- poskytují finanční služby a poradenství.

Bez stabilních institucí nemůže finanční systém fungovat, což se potvrdilo i během finanční krize 2008.

Rozdělení finančních institucí

Finanční instituce lze rozdělit podle typu činnosti:

- **Bankovní instituce** – komerční banky, spořitelní a úvěrová družstva.
 - **Nebankovní instituce** – pojišťovny, penzijní fondy, leasingové a faktoringové společnosti, investiční fondy.
 - **Veřejné instituce** – centrální banka, státní fondy, garanční instituce.
- Každá skupina má specifickou roli a podléhá odlišnému dohledu.
-

Finanční trhy rozlišujeme podle doby splatnosti nástrojů:

- **Peněžní trh** – obchod s krátkodobými nástroji (pokladniční poukázky, depozitní certifikáty).
- **Kapitálový trh** – obchod s dlouhodobými nástroji (akcie, dluhopisy).
- **Devizový trh** – obchod s měnami.
- **Derivátový trh** – obchod s nástroji navázanými na jiná aktiva (opce, futures, swapy).

Tyto trhy vytvářejí propojený systém, kde pohyb jedné proměnné může ovlivnit ostatní.

Finanční trhy plní tyto základní funkce:

- umožňují tvorbu cen finančních aktiv,
- zajišťují likviditu,
- umožňují investorům a dlužníkům sdílet rizika,
- poskytují informace o vývoji ekonomiky.

Cenové signály z trhu jsou klíčové pro měnovou politiku a rozhodování investorů.

Kvalitní trh musí být transparentní, likvidní a regulovaný.

Finanční nástroje a jejich rozdělení

Finanční nástroje představují právní vztahy mezi věřitelem a dlužníkem.

Rozlišujeme:

- **Primární nástroje:** úvěry, akcie, dluhopisy.
- **Sekundární nástroje:** deriváty, které přenášejí riziko mezi investory.

Nástroje se liší výnosností, rizikovostí a likviditou.

Znalost jejich vlastností je pro řízení rizik v bankovníctví klíčová.

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
OBCHODNĚ PODNIKATELSKÁ
FAKULTA V KARVINĚ

FINANČNÍ SYSTÉM A JEHO SLOŽKY

Význam regulace finančního systému

Finanční systém je citlivý na šoky a poruchy důvěry.

Z tohoto důvodu je nutná **regulace a dohled**, které zajišťují jeho stabilitu a ochranu klientů.

Regulace stanoví pravidla chování finančních institucí, jejich kapitálové požadavky a povinnost informovat o rizicích.

Cílem není bránit podnikání, ale minimalizovat systémové riziko, které by mohlo ohrožit celý finanční sektor.

Cíle finanční regulace

Hlavní cíle regulace jsou:

Stabilita systému – zabránit kolapsu bank a domino efektu.

Ochrana spotřebitele – zajistit, aby klienti měli přístup ke srozumitelným informacím.

Transparentnost – umožnit srovnání produktů a důvěru investorů.

Efektivita – snížit transakční náklady a podpořit konkurenci.

Prevence zneužití systému – boj proti praní špinavých peněz a financování terorismu (AML/CFT).

Česká národní banka jako regulátor

Česká národní banka (ČNB) je hlavním orgánem dohledu nad finančním trhem v České republice.

Vykonává:

- **dohled nad bankami, pojišťovnami, penzijními fondy a kapitálovým trhem,**
- **měnovou politiku a udržování cenové stability,**
- **ochranu finanční stability** – vydává doporučení, provádí stresové testy, stanovuje kapitálové rezervy.

ČNB tak spojuje funkce centrální banky a regulátora trhu, což umožňuje komplexní přístup k řízení finančních rizik.

Dohled ČNB je založen na kombinaci několika přístupů:

1. **Prudenciální dohled** – sleduje solventnost a likviditu bank.
2. **Behaviorální dohled** – chrání spotřebitele finančních služeb.
3. **Makrobezpečnostní politika** – zaměřena na stabilitu celého systému.
4. **Analytický dohled** – využívá data a stresové testy k hodnocení rizik.

Dohled může být **na místě** (inspekce v bance) nebo **na dálku** (analýza výkazů a reportů).

Makrobezpečnostní politika sleduje finanční stabilitu z pohledu celého sektoru, ne jednotlivé instituce.

Cílem je omezit **cyklické výkyvy** – přehřátí trhu v době růstu a podporu stability v době poklesu.

ČNB používá nástroje jako:

- **proticyklická kapitálová rezerva,**
- **rezerva na systémové riziko,**
- **limity na hypoteční úvěry (LTV, DTI, DSTI).**

Tato opatření pomáhají udržet rovnováhu mezi růstem úvěrů a bezpečností systému.

Evropská centrální banka (ECB)

ECB je hlavní institucí měnové politiky v eurozóně a hraje zásadní roli i v dohledu nad bankami.

Pro země eurozóny je součástí **Jednotného mechanismu dohledu (SSM)**, který koordinuje kontrolu nad největšími bankami.

ECB sleduje rizika, vydává makrobezpečnostní doporučení a provádí celoevropské stresové testy.

I když ČR zatím není členem eurozóny, ČNB s ECB úzce spolupracuje a přejímá její standardy.

Evropské orgány dohledu (ESA)

Evropská unie vytvořila **Evropský systém finančního dohledu (ESFS)**, který se skládá z několika institucí:

EBA (European Banking Authority) – dohled nad bankovníctvím, sjednocuje pravidla Basel III.

EIOPA (European Insurance and Occupational Pensions Authority) – dohled nad pojišťovnami a penzijními fondy.

ESMA (European Securities and Markets Authority) – dohled nad kapitálovými trhy a ochranou investorů.

ESRB (European Systemic Risk Board) – sleduje systémová rizika v rámci celé EU.

Vztah mezi ČNB a evropskými orgány

ČNB je součástí **Evropského systému centrálních bank (ESCB)** a spolupracuje s EBA, ESMA i ESRB.

Tato spolupráce zahrnuje:

- sdílení dat a metodik,
- jednotné reportování (FINREP, COREP),
- výměnu zkušeností při řešení krizových situací.

ČNB se tak aktivně podílí na tvorbě evropské regulace, i když ČR zatím není členem eurozóny.

Globální propojenost finančních trhů znamená, že problém jedné země se může rychle rozšířit do ostatních.

Proto je nezbytná **mezinárodní koordinace**, která umožňuje:

- sdílení informací o rizicích,
- sjednocení pravidel (Basel III, CRR II, CRD V),
- prevenci regulační arbitráže (přesunu rizik do méně regulovaných zemí).

Koordinace pomáhá předcházet krizím, které by jednotlivé státy samy nezvládly.

- Regulace je nutná pro stabilitu a důvěryhodnost finančního systému.
 - ČNB je hlavním orgánem dohledu v ČR a kombinuje měnovou i makrobezpečnostní politiku.
 - Evropské instituce (EBA, EIOPA, ESMA, ESRB) zajišťují koordinaci dohledu v rámci EU.
 - Spolupráce mezi ČNB a evropskými orgány posiluje odolnost českého finančního sektoru.
-

Složky finančního systému

Finanční systém tvoří propojený celek, jehož hlavními složkami jsou:

Bankovní sektor – základní pilíř finančního systému, zprostředkovává většinu finančních toků.

Nebankovní finanční instituce – pojišťovny, penzijní fondy, investiční společnosti.

Kapitálový trh – místo, kde se setkávají investoři a emitenti cenných papírů.

Regulační instituce – zajišťují dohled a stabilitu.

Všechny složky spolu interagují; narušení jedné části se obvykle přenáší i do ostatních.

Bankovní sektor jako základ finančního systému

Bankovní sektor má v České republice dominantní postavení. Převážná část finančních aktiv je soustředěna právě v bankách. Jejich funkce zahrnují:

- přijímání vkladů, poskytování úvěrů,
- zajištění platebního styku,
- správu klientských prostředků,
- přenos měnové politiky ČNB do ekonomiky.

Banky tedy propojují domácnosti, podniky i stát a jsou hlavním kanálem pro tvorbu i přenos rizik.

Český bankovní sektor je charakteristický vysokou koncentrací a stabilitou. Dominují mu velké univerzální banky se zahraničním kapitálem (Česká spořitelna, ČSOB, Komerční banka).

Vedle nich působí menší specializované banky a stavební spořitelny.

Do sektoru dále patří:

- **pobočky zahraničních bank,**
- **spořitelní a úvěrní družstva (kampeličky),**
- **nové digitální banky a fintechy.**

Silný dohled ČNB a vysoká kapitálová přiměřenost přispívají k jeho stabilitě.

Funkce bank v ekonomice

Banky plní tři základní transformační funkce:

Měnovou – zajišťují tok peněz mezi ekonomickými subjekty.

Rizikovou – sdílejí a rozkládají rizika mezi vkladatele a dlužníky.

Informační – díky znalosti klientů dokáží posoudit jejich úvěrovou bonitu.

Tím přispívají k efektivní alokaci kapitálu a k růstu ekonomiky.

V krizových obdobích navíc působí jako stabilizační prvek, protože jsou napojeny na centrální banku.

Nebankovní finanční instituce

Nebankovní instituce doplňují banky v oblastech, které bankovní sektor plně nepokrývá.

Patří sem:

- **Pojišťovny** – přenášejí finanční rizika mezi subjekty.
- **Penzijní fondy** – zajišťují dlouhodobé spoření a investování.
- **Leasingové společnosti** – financují podnikatelské investice.
- **Investiční společnosti a fondy** – nabízejí zhodnocení kapitálu.

Tento sektor roste díky digitalizaci, inovacím a větší ochotě klientů investovat mimo tradiční banky.

Úloha pojišťoven ve finančním systému

Pojišťovny představují důležitý stabilizační prvek.

Přenášejí individuální rizika na širší skupinu pojištěných osob a přispívají tak k finanční jistotě domácností i podniků.

Kromě krytí rizik fungují také jako investoři – spravují značné objemy prostředků, které investují do dluhopisů, akcií či nemovitostí.

Z hlediska systému tak působí nejen jako ochranný, ale i investiční článek.

Kapitálový trh umožňuje získávání dlouhodobého kapitálu prostřednictvím emisí cenných papírů.

Na trhu působí investoři, emitenti a zprostředkovatelé (např. obchodníci s cennými papíry).

Hlavní části trhu:

- **akciový trh** – přináší vlastnické financování,
- **dluhopisový trh** – poskytuje úvěrové financování,
- **derivátový trh** – umožňuje řízení rizik.

V ČR má trh menší rozsah, ale jeho význam roste díky digitalizaci a rozvoji investičních platforem.

Burza cenných papírů Praha (BCPP) je klíčovou institucí českého kapitálového trhu.

Zajišťuje:

- transparentní obchodování s akciemi a dluhopisy,
- tvorbu cen a likviditu,
- přístup investorů k informacím.

Součástí skupiny PX je také RM-SYSTÉM, který umožňuje obchodování drobným investorům.

V posledních letech se burza zaměřuje na digitalizaci a podporu menších emitentů prostřednictvím trhu START.

Propojení sektorů ve finančním systému

Bankovní, pojišťovací a kapitálový sektor nejsou oddělené.

Vznikl tzv. **finanční konglomerátový model**, kde jedna skupina působí ve více oblastech (např. bankopojišťovnictví).

Tento model přináší výhody v podobě sdílení klientské základny, ale i riziko **přenosu problémů** mezi sektory.

Dohled nad konglomeráty proto vyžaduje koordinaci mezi jednotlivými regulátory i nadnárodní spolupráci.

Finanční inovace představují nové produkty, procesy a technologie, které mění fungování finančních trhů.

Jejich cílem je zlepšit efektivitu, dostupnost a flexibilitu finančních služeb.

Patří sem:

- nové investiční instrumenty,
- alternativní formy financování (crowdfunding, peer-to-peer),
- digitalizace procesů a automatizace služeb.

Inovace zvyšují konkurenci, ale zároveň vytvářejí nová rizika, která je třeba řídit.

Digitalizace zásadně proměňuje způsob, jakým lidé využívají finanční služby. Klienti očekávají okamžitý přístup k účtům, rychlé platby a online poradenství.

Banky proto investují do:

- mobilního bankovníctví a digitální identity,
- online schvalování úvěrů,
- automatizovaných investičních nástrojů (robo-advisors).

Výhodou je efektivita, nevýhodou vyšší závislost na technologiích a riziko kybernetických útoků.

Fintech označuje využívání moderních technologií ve financích. Firmy v této oblasti často konkurují bankám v oblastech, kde mohou nabídnout rychlejší nebo levnější služby.

Příklady fintech služeb:

- platební aplikace (Revolut, Wise),
- investiční platformy,
- digitální pojišťovny,
- kryptoměnové směnárny.

Fintech zvyšuje tlak na inovace a nutí banky přizpůsobovat se novému prostředí.

Kryptoměny a blockchain technologie

Kryptoměny, jako je Bitcoin nebo Ethereum, jsou decentralizované digitální měny založené na technologii blockchain.

Blockchain zajišťuje transparentnost a bezpečnost transakcí bez nutnosti centrální autority.

Výhody:

- rychlé a levné převody,
- anonymita,
- nezávislost na bankovním systému.

Rizika:

- vysoká volatilita,
- absence právní ochrany,
- zneužití k nelegálním aktivitám.

Regulace kryptoměn je jedním z hlavních úkolů současných orgánů dohledu.

Decentralizované finance (DeFi)

DeFi (Decentralized Finance) je nová oblast financí založená na blockchainu,

kde služby poskytují automatizované protokoly místo institucí.

Umožňuje půjčky, směnu aktiv i investice bez prostředníků.

Přináší inovace, ale i nové hrozby:

- nedostatek regulace,
- technická rizika (hacky, chyby ve smlouvách),
- nejasná odpovědnost.

Pro regulátory představuje DeFi výzvu, jak udržet rovnováhu mezi inovací a ochranou stability.

S digitalizací finančního světa prudce roste **kybernetické riziko**. Jedná se o hrozby spojené s útoky na informační systémy bank, burz a pojišťoven.

Dopady mohou být:

- ztráta dat,
- zneužití identity klientů,
- přerušení služeb a reputační škody.

Z tohoto důvodu banky vytvářejí **plány kybernetické odolnosti (Cyber Resilience)** a školí zaměstnance v oblasti kyberhygieny.

Regulátoři reagují na rozvoj fintechu zaváděním nových rámců:

- **PSD2** – směrnice EU o platebních službách, umožňuje otevřené bankovníctví (Open Banking).
 - **MiCA** – nový evropský rámec pro regulaci kryptoměn a kryptoaktiv (platnost od 2024–2025).
 - **DORA (Digital Operational Resilience Act)** – pravidla pro kybernetickou odolnost finančních institucí.
- Cílem je chránit klienty a zajistit rovné podmínky pro všechny účastníky trhu.
-

Finanční stabilita a inovace

Finanční inovace zvyšují efektivitu, ale mohou ohrozit stabilitu, pokud nejsou správně regulovány.

Příkladem je kolaps kryptoplatformy FTX v roce 2022, který ukázal, že absence dohledu může mít systémové dopady.

Stabilní systém musí být **inovativní, ale zároveň řízený** – inovace by měly být podporovány, pokud neohrožují důvěru a transparentnost trhu.

Balanc mezi inovací a regulací je klíčovým úkolem moderních centrálních bank.

Do budoucna bude finanční systém čelit několika zásadním výzvám:

- růst **digitalizace a automatizace**,
- vznik nových forem **kybernetických a technologických rizik**,
- tlak na **udržitelné financování (ESG)**,
- integrace **umělé inteligence** do risk managementu.

Budoucí finanční odborníci musí rozumět nejen ekonomii, ale i technologii, právu a etice.

- Finanční systém tvoří síť institucí, trhů a nástrojů, které zajišťují oběh kapitálu.
 - Regulace a dohled (ČNB, EBA, ESMA, ECB) chrání stabilitu a důvěru.
 - Digitalizace, fintech a inovace mění podobu financí, ale přinášejí nová rizika.
 - Udržitelnost systému závisí na rovnováze mezi inovací, regulací a ochranou klientů.
-

Kontrolní otázky:

- Jaké výhody a hrozby přináší fintech a kryptoměny pro bankovní sektor?
Odpověď: Výhody – rychlost, efektivita, přístupnost; hrozby – kyberrizika, deregulace, ztráta kontroly nad daty.
 - Co je cílem regulace DORA a proč je pro finanční instituce zásadní?
Odpověď: Posílení digitální odolnosti finančních institucí a ochrana proti kybernetickým útokům.
-

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
OBCHODNĚ PODNIKATELSKÁ
FAKULTA V KARVINĚ

TRANSFER ÚVĚROVÉHO RIZIKA

Úvěrové riziko je jedním z nejvýznamnějších rizik v bankovníctví.

Vzniká, když dlužník nesplní svůj závazek vůči bance.

Transfer úvěrového rizika znamená, že banka toto riziko částečně nebo zcela **přenáší na jiný subjekt** – například na pojišťovnu, jinou banku nebo investora.

Cílem kapitoly je ukázat, **jaké nástroje banka používá k přenosu rizika** a jak tyto nástroje ovlivňují vztah mezi dlužníkem, věřitelem a regulátorem.

Správné řízení úvěrového rizika je klíčové pro stabilitu banky.
Ztráty z úvěrů mohou ohrozit ziskovost i kapitálovou přiměřenost.
Základem je:

- **přesné hodnocení bonity klienta,**
- **sledování úvěrového portfolia,**
- **zajištění úvěrů a**
- **možnost přenosu rizika** mimo banku.

Transfer úvěrového rizika tak doplňuje interní metody řízení rizik a umožňuje bance efektivněji rozkládat expozice.

Základní způsoby přenosu úvěrového rizika

Úvěrové riziko může být přeneseno různými způsoby:

1. **Prodej úvěru** (např. jinému investorovi nebo bance).
2. **Pojištění úvěru** – banka se pojistí proti nesplacení.
3. **Sekuritizace** – přeměna portfolia úvěrů na cenné papíry.
4. **Úvěrové deriváty** – finanční kontrakty, které kompenzují případnou ztrátu z úvěru.

Každý z těchto nástrojů má odlišné dopady na rizikovost, výnosnost i regulatorní kapitál banky.

Prodej úvěrů

Jednoduchou formou přenosu rizika je **prodej úvěrového portfolia**.

Banka převede své pohledávky na jiný subjekt (např. specializovaný fond nebo jinou banku).

Tento krok uvolňuje kapitál, zlepšuje likviditu a umožňuje soustředit se na nové klienty.

Nevýhodou je ztráta kontaktu s dlužníkem a možný pokles důvěry klientů.

V ČR je prodej úvěrů častý zejména u **nesplácených úvěrů (NPL)**, které nakupují inkasní agentury.

Banka může snížit své úvěrové riziko tím, že se **pojistí** u pojišťovny nebo specializované instituce.

Pojišťovna se zavazuje nahradit ztrátu, pokud dlužník nesplní své závazky.

Existují dva typy pojištění:

- **Komerční pojištění úvěrů** (např. EGAP, Euler Hermes).
 - **Pojištění exportních úvěrů** podporované státem.
Tento nástroj zvyšuje jistotu banky, ale snižuje její výnos kvůli pojistnému.
-

Sekuritizace je proces, při němž banka přemění část svého úvěrového portfolia na cenné papíry, které prodá investorům.

Tím získá okamžitou likviditu a přenesení riziko z dlužníků na investory.

Postup:

1. banka vytvoří **pool úvěrů**,
2. převede je na **special purpose vehicle (SPV)**,
3. SPV vydá **cenné papíry (ABS, MBS)**,
4. investoři získávají výnosy ze splátek úvěrů.

Sekuritizace je účinný, ale složitý nástroj, který vyžaduje transparentnost a důkladnou analýzu rizik.

Rozlišujeme několik základních forem:

- **True sale sekuritizace** – banka skutečně prodá aktiva SPV.
- **Synthetic sekuritizace** – banka si aktiva ponechá, ale přenáší riziko pomocí derivátů.
- **Re-sekuritizace** – sekuritizace již sekuritizovaných aktiv (méně častá po krizi 2008).

Každý typ má jiný dopad na kapitálové požadavky banky podle pravidel **Basel III** a **CRR II**.

Úvěrové deriváty jsou finanční kontrakty, které umožňují přenést úvěrové riziko mezi dvěma stranami.

Základní typy:

- **Credit Default Swap (CDS)** – ochrana proti selhání dlužníka.
- **Total Return Swap (TRS)** – výměna výnosů z aktiva za pevnou platbu.
- **Credit Linked Note (CLN)** – dluhopis navázaný na kreditní riziko.

Úvěrové deriváty poskytují flexibilní možnost přenosu rizika, ale zároveň mohou být zdrojem spekulace a systémové nestability.

Význam transferu úvěrového rizika pro banky

Transfer úvěrového rizika umožňuje bankám:

- uvolnit kapitál,
- diverzifikovat rizika,
- zlepšit likviditu,
- zvýšit odolnost vůči šokům.

Na druhou stranu přináší i rizika – složitost produktů, ztrátu kontroly nad úvěry nebo reputační škody.

Po finanční krizi 2008 došlo ke zpřísnění pravidel pro sekuritizaci i derivátové obchody.

Shrnutí:

- Transfer úvěrového rizika znamená přenesení rizika selhání dlužníka na jiný subjekt.
 - Používají se různé nástroje – prodej úvěrů, pojištění, sekuritizace, deriváty.
 - Cílem je snížit kapitálovou zátěž a zvýšit likviditu banky.
 - Při nadměrném využívání těchto nástrojů může dojít k oslabení kontroly nad rizikem.
-

Kontrolní otázky:

1. Jaký je hlavní rozdíl mezi sekuritizací a prodejem úvěru?

Odpověď: Při sekuritizaci banka vytváří cenné papíry z portfolia úvěrů, zatímco při prodeji převádí úvěr jako celek.

2. Jaké výhody a nevýhody má pro banku využití úvěrových derivátů?

Odpověď: Výhody – flexibilita a ochrana; nevýhody – složitost, tržní riziko, regulatorní nároky.

Vztah mezi dlužníkem a věřitelem po přenosu rizika

Při přenosu úvěrového rizika se mění dynamika vztahu mezi bankou a jejím klientem.

Dlužník často zůstává ve smluvním vztahu s původní bankou, ale riziko selhání přebírá třetí strana.

To může vést ke změně motivací:

- banka ztrácí zájem na dlouhodobé spolupráci s klientem,
- třetí strana nemá přímý kontakt s dlužníkem,
- dlužník může pociťovat menší tlak na včasné splácení.

Tento fenomén se označuje jako **morální hazard**.

Po přenosu rizika vzniká **informační asymetrie** mezi účastníky.

Banka má detailní znalosti o dlužnících, zatímco investor nebo pojišťovna pracují jen s agregovanými daty.

Pokud banka předá nedostatečné nebo zkreslené informace, vzniká riziko **adverzní selekce**.

Regulace proto ukládá povinnost zveřejňovat informace o složení portfolia, míře defaultů a metodice hodnocení bonity.

Transparentnost je klíčem k důvěře mezi subjekty.

Dopady na finanční stabilitu

Transfer úvěrového rizika má pozitivní i negativní dopady na stabilitu systému.

Pozitivní účinky:

- zlepšení rozložení rizika v ekonomice,
- uvolnění kapitálu pro nové úvěry,
- vyšší likvidita trhu.

Negativní účinky:

- přenos rizika na méně regulované subjekty,
- vznik složitých struktur obtížně kontrolovatelných regulátory,
- možné řetězové reakce při krizi.

Kombinace diverzifikace a přísné regulace je nezbytná pro udržení stability.

Finanční krize v roce 2008 ukázala rizika spojená s nadměrným využíváním sekuritizace.

Banky prodávaly balíčky hypotečních úvěrů bez dostatečné kontroly kvality. Investoři nakupovali cenné papíry (CDO), aniž by rozuměli jejich skutečnému riziku.

Když dlužníci začali selhávat, hodnota těchto aktiv prudce klesla a vyvolala řetězovou reakci na trzích.

Zkušenost z krize vedla k přijetí přísnějších pravidel pro sekuritizaci v rámci Basel III a evropské legislativy CRR II.

Základní ponaučení z krize zní:

- Přenos rizika **neznamená odstranění rizika**.
- Každý článek řetězce musí chápat, jaká rizika přebírá.
- Regulace musí být zaměřena nejen na banky, ale i na **stínové finanční instituce**.

Moderní banky proto zavedly systémy **risk retention** – povinnost ponechat si část rizika, které prodávají.

Tím se posiluje odpovědnost a zamezuje bezohlednému předávání rizik dál.

Basel III zavedl nové požadavky pro transfer úvěrového rizika:

- **Vyšší kapitálové požadavky** pro sekuritizované expozice.
- **Zohlednění rizika protistrany** u derivátů.
- **Transparentnost** – povinnost zveřejňovat informace o strukturách a rizicích.

Cílem je zajistit, aby banky i investoři měli dostatečný kapitál pro pokrytí potenciálních ztrát.

Tyto zásady byly promítnuty do evropských předpisů CRR II a CRD V.

Při používání derivátů a jiných instrumentů přenosu rizika vzniká nové riziko – **riziko protistrany**.

Jde o možnost, že partner ve smlouvě (např. kupující CDS) nesplní své závazky.

Banka proto musí:

- pravidelně hodnotit úvěrovou spolehlivost partnera,
- používat kolaterál a zajišťovací mechanismy,
- provádět denní oceňování pozic (mark-to-market).

Nedostatečné řízení rizika protistrany bylo v minulosti příčinou pádu několika finančních institucí.

Přenos rizika může být technicky dokonalý, ale eticky problematický. Pokud banka přenáší rizika bez ohledu na dopad na klienty či investory, ztrácí důvěru.

Etické zásady řízení rizik vyžadují:

- transparentnost v informování klientů,
- odpovědnost při tvorbě a prodeji finančních produktů,
- respekt k principu „znáš svého zákazníka“ (KYC).

Důvěra je základní kapitál banky – její ztráta se obnovuje roky.

Praktický příklad: Česká republika

V českém prostředí se transfer úvěrového rizika využívá především u **portfolií nesplácených úvěrů (NPL)**.

Banky tyto pohledávky prodávají inkasním agenturám, které se specializují na jejich správu.

V posledních letech se objevují i první případy **syntetické sekuritizace**, kterou ČNB schvaluje v rámci pilotních projektů.

Zatím jde o omezený trh, ale jeho význam poroste s rozvojem evropské integrace.

Shrnutí:

- Přenos úvěrového rizika mění vztah mezi bankou, klientem a investorem.
 - Přináší výhody, ale i etické a systémové výzvy.
 - Regulace Basel III a CRR II zpřísnila požadavky na kapitál a transparentnost.
 - Klíčem k úspěchu je rovnováha mezi efektivitou a odpovědností.
-

Kontrolní otázky:

- Proč může přenos úvěrového rizika vést k morálnímu hazardu?

Odpověď: Protože banka po přenosu rizika ztrácí motivaci důsledně kontrolovat bonitu dlužníka.

- Jaký je hlavní cíl principu „risk retention“ podle Basel III?

Odpověď: Zajistit, aby banka nesla část rizika, které přenáší, a zachovala tak odpovědnost za kvalitu úvěrového portfolia.

Credit Default Swap (CDS)

Credit Default Swap (CDS) je nejznámější nástroj pro přenos úvěrového rizika.

Jde o smlouvu, ve které se jedna strana (kupující ochrany) chrání proti riziku selhání dlužníka.

Druhá strana (prodávající ochrany) se zavazuje uhradit ztrátu, pokud dojde k defaultu.

Banka tak platí pravidelný poplatek (CDS spread) výměnou za jistotu, že případné nesplacení úvěru bude kompenzováno.

CDS lze využít nejen pro zajištění, ale i ke spekulaci – což přispělo k rozšíření rizik v krizi 2008.

Total Return Swap (TRS)

Total Return Swap (TRS) umožňuje přenést výnosy i rizika z určitého aktiva. Držitel aktiva (např. banka) předává veškeré výnosy i rizika druhé straně výměnou za pevné platby.

Tímto způsobem může banka:

- uvolnit kapitál,
- zachovat si vlastnictví aktiva,
- ale přenést kreditní i tržní riziko.

TRS se často používají v kombinaci se syntetickou sekuritizací nebo v rámci mezibankovních vztahů.

Credit Linked Note (CLN)

Credit Linked Note (CLN) je dluhopis, jehož výnos závisí na vývoji úvěrového rizika určitého aktiva.

Investor přijímá úvěrové riziko emitenta výměnou za vyšší výnos.

Pokud nedojde k defaultu, investor získá plnou návratnost. Pokud ano, jeho ztráta pokrývá selhání aktiva.

Pro banku je CLN způsob, jak **přenést část rizika na investory** bez nutnosti prodávat samotné úvěry.

Tento nástroj je vhodný pro sofistikované investory a podléhá přísné regulaci.

Syntetická sekuritizace umožňuje přenášet riziko bez skutečného prodeje úvěrů.

Banka si úvěry ponechá ve své rozvaze, ale přenesení riziko pomocí derivátů (např. CDS nebo TRS).

Výhody:

- zachování vztahu s klienty,
- flexibilita při řízení kapitálu,
- nižší administrativní náročnost než při skutečné sekuritizaci.

Tento přístup je častý v Evropě a od roku 2021 je v EU podporován jako „**Simple, Transparent and Standardised (STS) syntetická sekuritizace**“.

Praktické využití v evropských bankách

Evropské banky využívají transfer úvěrového rizika především pro:

- optimalizaci kapitálové přiměřenosti,
- zlepšení likvidity,
- rozložení rizik mezi více investorů.

Příklady:

- **Santander** využívá syntetickou sekuritizaci portfolia SME úvěrů,
 - **UniCredit** realizuje prodeje NPL portfolií,
 - **ING Bank** kombinuje CDS a sekuritizaci pro řízení kreditního portfolia.
- Tyto transakce jsou vždy schvalovány regulátory a podléhají zveřejňování podle CRR II.
-

Transfer rizika v České republice

V ČR se využívají zejména tyto formy:

- **Prodej NPL portfolií** inkasním agenturám (např. APS, B2Holding).
 - **Zajištění úvěrů pojištěním EGAP** u exportních transakcí.
 - **Pilotní projekty syntetické sekuritizace** schválené ČNB – např. Česká spořitelna testovala model přenosu rizika u firemních úvěrů.
Trh je zatím malý, ale postupně se rozvíjí s rostoucí integrací českého bankovníctví do EU.
-

Výhody a nevýhody nástrojů přenosu rizika

Výhody:

- efektivní řízení kapitálu,
 - možnost růstu bez zvyšování rizika,
 - zlepšení likvidity,
 - diverzifikace portfolia.
-

Výhody a nevýhody nástrojů přenosu rizika

Nevýhody:

- složitost produktů,
- riziko protistrany,
- obtížná kontrola v případě selhání,
- potenciál pro spekulace a morální hazard.

Úspěšný transfer rizika vyžaduje kombinaci odbornosti, transparentnosti a regulace.

Transfer rizika se bude nadále vyvíjet směrem k:

- větší **transparentnosti a standardizaci** produktů,
- využití **technologií (blockchain, smart contracts)** pro evidenci transakcí,
- integraci **ESG faktorů** do kreditního hodnocení,
- širšímu využití **syntetických sekuritizací** i u menších bank.

Digitální technologie umožní lepší sledování rizik a sníží administrativní zátěž, ale budou vyžadovat nové formy dohledu.

Příklad z praxe: Hypoteční trh v USA

V USA je sekuritizace základem hypotečního trhu.

Instituce jako **Fannie Mae** a **Freddie Mac** nakupují úvěry od bank, sekuritizují je a prodávají investorům.

Tento model podporuje likviditu a dostupnost úvěrů, ale může být rizikový při poklesu cen nemovitostí.

Poučení pro Evropu: sekuritizace je užitečná, pokud je **transparentní, regulovaná a založená na reálných datech o kvalitě aktiv.**

Shrnutí:

- Transfer úvěrového rizika je klíčovým nástrojem moderního risk managementu.
 - Banky využívají CDS, CLN, TRS i sekuritizace k diverzifikaci rizik.
 - Regulace Basel III a CRR II posílila transparentnost a kapitálové požadavky.
 - Rovnováha mezi inovací, regulací a etikou je nutná pro zachování důvěry.
 - Český trh se postupně otevírá evropským standardům.
-

Kontrolní otázky:

- Jaký je hlavní rozdíl mezi syntetickou a skutečnou sekuritizací?
Odpověď: U syntetické zůstávají úvěry v rozvaze banky, riziko se přenáší deriváty; u skutečné jsou aktiva prodána.
 - Jaký přínos má princip „Simple, Transparent, Standardised“ pro finanční stabilitu?
Odpověď: Zajišťuje, že sekuritizace je pochopitelná, sledovatelná a méně riziková, což posiluje důvěru investorů i regulátorů.
-

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
OBCHODNĚ PODNIKATELSKÁ
FAKULTA V KARVINĚ

OPERAČNÍ A TRŽNÍ RIZIKO

Operační a tržní riziko patří vedle úvěrového mezi nejvýznamnější typy rizik, která banka musí řídit.

Zatímco úvěrové riziko vychází ze závazků klientů, **operační riziko** souvisí s vnitřní činností banky a **tržní riziko** s pohyby cen, úrokových sazeb a měn.

Cílem kapitoly je porozumět, jak tyto rizikové faktory vznikají, jak se měří a jakými metodami se řídí, aby neohrozily stabilitu banky.

Správné řízení těchto rizik umožňuje:

- zamezit finančním ztrátám způsobeným chybami či výkyvy na trhu,
- ochránit důvěryhodnost banky a její klienty,
- optimalizovat kapitálové požadavky,
- zvýšit efektivitu vnitřních procesů.

Nedostatečné řízení operačních rizik často vede ke skandálům, zatímco selhání v řízení tržních rizik může ohrozit samotnou existenci banky.

Operační riziko je riziko ztráty vyplývající z nedostatečných nebo selhávajících interních procesů, systémů, lidských chyb či vnějších událostí. Patří sem i kybernetické útoky, přírodní katastrofy nebo podvody. Jeho zvláštností je, že se nevztahuje k žádnému konkrétnímu trhu nebo klientovi, ale k celkovému fungování organizace. Řízení operačního rizika vyžaduje kombinaci prevence, kontrol a vzdělávání zaměstnanců.

Kategorie operačních rizik (podle Basel II)

Basel II rozlišuje několik hlavních kategorií:

1. **Interní podvody** – zneužití postavení zaměstnance, zpronevěra.
 2. **Externí podvody** – útoky hackerů, phishing, podvodné platby.
 3. **Selhání pracovních procesů** – chyby v účtování, nesprávné zadání dat.
 4. **Poškození majetku** – požár, záplava, výpadek elektřiny.
 5. **Porušení pracovních předpisů a bezpečnosti.**
 6. **Chybné produkty a obchodní praktiky** – nesprávná smlouva, špatná komunikace s klienty.
 7. **Externí události** – války, pandemie, společenské otřesy.
-

Existují tři přístupy k měření operačního rizika:

1. **Basic Indicator Approach (BIA)** – kapitál = pevné % z hrubého výnosu banky.
 2. **Standardised Approach (SA)** – různé koeficienty podle činností (např. retail, trading).
 3. **Advanced Measurement Approach (AMA)** – interní modely využívající historii ztrát, externí data a scénářové analýzy.
- Volba přístupu závisí na velikosti banky a úrovni jejího řízení rizik.
-

Účinný systém řízení operačních rizik zahrnuje:

- **identifikaci rizik** v procesech,
 - **hodnocení pravděpodobnosti a dopadu,**
 - **monitoring a reporting** incidentů,
 - **kontrolní mechanismy** (princip čtyř očí, audit),
 - **plán kontinuity činností (BCP).**
- Cílem je předcházet chybám, nikoli je jen zaznamenávat.
-

Kybernetická rizika jako součást operačního rizika

Digitalizace přinesla novou dimenzi operačních rizik – **kybernetické útoky**.

Patří sem phishing, ransomware, DDoS útoky či zneužití dat klientů.

Banky investují do kybernetické bezpečnosti, školí zaměstnance a zavádějí systémy včasné detekce incidentů.

Evropská regulace **DORA (Digital Operational Resilience Act)** od roku 2025 stanovuje povinnost pravidelných testů kybernetické odolnosti pro všechny finanční instituce.

Tržní riziko je riziko ztráty v důsledku nepříznivých pohybů tržních proměnných, jako jsou úrokové sazby, směnné kurzy, ceny akcií nebo komodit.

Týká se především bankovního obchodního portfolia, ale ovlivňuje i běžné úvěrové a investiční činnosti.

Tržní riziko je těsně propojeno s měnovou a úrokovou politikou centrální banky.

- **Úrokové riziko** – změna úrokových sazeb ovlivňuje výnosy i náklady banky.
- **Měnové riziko** – pohyb směnných kurzů ovlivňuje hodnotu aktiv a pasiv v cizí měně.
- **Akciové riziko** – změna tržní ceny akcií, do kterých banka investovala.
- **Komoditní riziko** – kolísání cen surovin, např. ropy nebo kovů.

Každá složka vyžaduje specifické metody měření a zajištění.

Nejpoužívanější metody:

- **Value at Risk (VaR)** – odhad maximální možné ztráty s určitou pravděpodobností.
 - **Stresové testy** – simulace extrémních tržních situací (např. prudký růst sazeb).
 - **Duration Gap Analysis** – citlivost na změnu úrokových sazeb.
 - **Backtesting** – porovnání odhadů modelů s reálnými výsledky.
- Tyto metody pomáhají odhalit zranitelnost banky vůči tržním šokům a slouží k určení kapitálových rezerv.
-

Cílem řízení tržního rizika je minimalizovat negativní dopad pohybů tržních proměnných na ziskovost banky.

Zahrnuje kombinaci metod a nástrojů, které sledují, měří a kontrolují expozici banky.

Základní principy:

- **Identifikace expozic** – které položky jsou citlivé na změny trhu,
 - **Měření rizika** – pomocí modelů (např. VaR, duration),
 - **Řízení rizika** – diverzifikace, zajištění, stanovení limitů,
 - **Monitoring a reporting** – průběžné sledování rizik a jejich dopadů.
-

Diverzifikace jako základní princip

Diverzifikace znamená rozložení rizika mezi různé trhy, aktiva nebo měny.

Cílem je snížit závislost na vývoji jednoho faktoru.

Banka může diverzifikovat:

- **podle typu aktiv** (akcie, dluhopisy, úvěry),
- **podle odvětví a regionu,**
- **podle měny a doby splatnosti.**

Efektivní diverzifikace zvyšuje stabilitu výnosů, ale nesmí vést ke ztrátě přehledu nad portfoliem.

Zajišťovací (hedgingové) techniky

Zajištění (hedging) znamená omezení rizika opačnou pozicí.

Základní metody:

1. **Forwardy** – dohoda o budoucím obchodu za pevnou cenu.
2. **Futures** – standardizované termínové kontrakty obchodované na burze.
3. **Opce** – právo koupit nebo prodat aktivum za předem stanovenou cenu.
4. **Swapy** – výměna plateb mezi stranami (např. úrokové, měnové).

Zajištění snižuje riziko, ale může zároveň omezit výnos, proto je nutná strategická rovnováha.

Úrokové riziko patří k nejdůležitějším složkám tržního rizika.

Vzniká, když se změní úrokové sazby a ovlivní výnosy z aktiv i náklady z pasiv.

Banky používají:

- **Gap analýzu** – rozdíl mezi aktivy a pasivy citlivými na úrok.
 - **Duration analýzu** – měří průměrnou dobu splatnosti aktiv a pasiv.
 - **Úrokové swapy (IRS)** – konverze fixních a pohyblivých úroků.
Cílem je udržet rovnováhu mezi výnosností a stabilitou.
-

Měnové riziko a jeho řízení

Měnové riziko vzniká, pokud banka drží aktiva nebo pasiva v cizích měnách.

Změny směnných kurzů mohou ovlivnit hodnotu investic i ziskovost.

Řízení měnového rizika zahrnuje:

- **přirozené zajištění** (shoda aktiv a pasiv v jedné měně),
- **derivátové zajištění** (forwardy, swapy),
- **limity otevřených pozic**,
- **sledování citlivosti portfolia**.

Banky pravidelně provádějí stresové testy na scénáře prudkých změn kurzů.

Basel III přinesl přísnější pravidla pro měření a kapitálové krytí tržních rizik.

Zavádí:

- **Fundamental Review of the Trading Book (FRTB)** – nový rámec pro oceňování a měření rizik obchodních portfolií,
- **přesnější kapitálové požadavky** podle reálného rizika pozic,
- **povinnost validace interních modelů** regulátorem.

Cílem je, aby kapitál bank skutečně odpovídal rizikům, která banka podstupuje na trzích.

Stresové testy zkoumají, jak by se banka chovala při mimořádných tržních výkyvech.

Příklady scénářů:

- prudký růst úrokových sazeb,
- devalvace měny,
- pád cen akcií o 30 %,
- kolaps trhu s komoditami.

Výsledky testů slouží k úpravě limitů, doplnění kapitálu a tvorbě krizových plánů.

ČNB i EBA vyžadují pravidelné reportování těchto výsledků.

Příklad z praxe: řízení tržních rizik v ČR

České banky mají relativně nízké tržní riziko díky konzervativnímu přístupu.
Většinu expozic tvoří úrokové a měnové riziko.

Banky používají:

- úrokové swapy pro řízení výnosů,
- měnové forwardy pro zajištění cizoměnových půjček,
- stresové testy dle metodiky ČNB.

Díky tomu český bankovní sektor patří mezi nejstabilnější v EU.

Tržní a úvěrové riziko jsou úzce propojené.

Například pokles cen aktiv může snížit hodnotu zajištění úvěrů, což zvýší kreditní riziko.

Stejně tak nárůst úrokových sazeb může zhoršit schopnost klientů splácet úvěry.

Banky proto musí hodnotit **souhrnnou expozici** vůči oběma rizikům a vytvářet scénáře, které ukazují jejich vzájemné vazby.

Integrované řízení rizik (ERM) tyto vazby zahrnuje do jednotného rámce.

- Operační riziko souvisí s vnitřní činností banky, tržní riziko s vývojem cen a sazeb.
 - Měření rizik probíhá pomocí modelů VaR, GAP, Duration či stres testů.
 - Řízení rizik zahrnuje diverzifikaci, zajištění a stanovení limitů.
 - Regulace Basel III posílila kapitálové požadavky a důraz na transparentnost.
 - Klíčem je prevence chyb a pochopení vazeb mezi jednotlivými typy rizik.
-

Kontrolní otázky:

- Jaký je hlavní rozdíl mezi operačním a tržním rizikem?
Odpověď: Operační riziko vzniká z interních chyb nebo selhání procesů, zatímco tržní riziko z pohybů cen, úroků a měn.
 - K čemu slouží stresové testy a jaký mají význam pro stabilitu banky?
Odpověď: Simulují extrémní situace a pomáhají odhalit slabá místa v řízení rizik; výsledky slouží pro úpravu kapitálu a limitů.
-

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
OBCHODNĚ PODNIKATELSKÁ
FAKULTA V KARVINĚ

Děkuji za pozornost a přeji pěkný den 😊
